

НОВИЯТ РЕНЕСАНС
ДОКЛАД НА „КОМИТЕТА НА МЪДРЕЦИТЕ“
ГРУПА ЗА РАЗМИСЪЛ ОТНОСНО ОСИГУРЯВАНЕТО НА ОНЛАЙН ДОСТЪП
ДО КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО НА ЕВРОПА
РЕЗЮМЕ

От векове библиотеките, архивите и музеите в цяла Европа са пазители на нашето богато и многообразно културно наследство. Те са съхранили и предоставили достъп до свидетелства за знанието, красотата и въображението като скулптури, картини, музика и литература. Новите информационни технологии създадоха невероятни възможности за осигуряването на по-добър и широк достъп за всички до това общо културно наследство. Културата следва пътя на цифровизацията и „институциите на паметта“ приспособяват начина, по който комуникират със своята публика.

Цифровизацията съживява артефактите от миналото и ги превръща в мощен ресурс за индивидуалния потребител и важен елемент на цифровата икономика.

Ние сме на мнение, че публичният сектор носи главната отговорност да направи нашето културно наследство достъпно и да го съхрани за идните поколения. Тази отговорност по отношение на европейското културно наследство, както и контролът над него не могат да бъдат оставени в ръцете на едно или няколко търговски предприятия, макар ние силно да подкрепяме идеята за привличането на повече частни инвестиции и предприятия в полето на цифровизацията посредством едно справедливо и балансирано партньорство.

Цифровизирането на нашето културно наследство е колосална задача, изискваща големи инвестиции. Според едно изследване общо около 100 млрд. евро ще са нужни през годините за осигуряването на онлайн достъп до културното ни наследство в неговата цялост. Този вид усилие изисква време и за да се постигнат най-добрите резултати, инвестициите ще трябва внимателно да се планират и координират.

Според нас ползите си струват усилията. Тези ползи са свързани на първо място с по-широкия достъп до културата и знанието и с тяхната демократизация, както и с ползите за образователната система – както за училищата, така и за университетите. Други важни ползи засягат икономическата сфера и са свързани с развиването на нови технологии и услуги в областта на цифровизацията, цифровото съхранение и новаторските начини за взаимодействие с културните артефакти. Цифровизираните материали могат сами по себе си да бъдат двигател за иновации, както и да залегнат в основата на нови услуги в сектори като туризма и обучението.

Отправляме своите препоръки с оглед на тези потенциални ползи и като целим да насърчим създаването на среда, която да помогне:

- да споделим нашето богато и многообразно общо културно наследство,
- да се създадат връзки между миналото и бъдещето,
- да се съхрани това културно наследство за бъдните поколения,
- да се защитят интересите на европейските творци,
- да се насърчат творческите способности, включително творческите усилия на непрофесионалисти,
- да се допринесе за образованието,
- както и да се насърчат иновациите и предприемаческата инициатива.

Препоръките се отнасят до всички области, набелязани във възложените ни задачи, и засягат ситуации, в които мислим, че са необходими стимули или трябва да се премахнат препятствия.

1) Гарантиране на широк достъп до цифровизираните материали, които са обществено достояние, и на тяхното широко ползване

- Културните институции трябва да осигурят възможно най-широк достъп и възможности за повторна употреба на материали – обществено достояние, цифровизирани с публични средства. Този трансграничен достъп трябва да стане едно от условията за

отпускане на финансиране за цифровизация в цяла Европа. Употребата на натрапчиви водни знаци или на други средства, ограничаващи ползването на материалите, трябва да се избягва.

- В случаите, в които културните институции изискват от частни предприятия да заплащат за повторната употреба на цифровизирани материали, които са обществено достояние, те трябва да спазват правилата, заложи в европейската директива относно повторната употреба на информацията в публичния сектор.
- В контекст, в който трансграничният достъп и трансграничното ползване са нормата, Европейската комисия трябва да обмисли начини и средства за премахването на разликите, съществуващи в държавите-членки, в правния статут на цифровизираните материали. По принцип процесът на цифровизиране сам по себе си не би трябвало да е свързан с генерирането на някакви нови права.
- Метаданните, свързани с цифровизираните материали, създадени от културните институции, трябва да са широко и свободно достъпни за повторна употреба.

2) Стимулиране на цифровизирането на материали, защитени от авторското право, и на онлайн достъпа на до тях

- Необходимо е възможно най-скоро да се въведе европейски правен инструмент за осиротелите произведения. Инструментът трябва да изпълнява условията на теста от 8 стъпки, формулиран от комитета.
- В бъдеще трябва да се предотвратява превръщането на творби в осиротели произведения. Трябва да се обмисли въвеждането на някаква форма на регистрация като предварително условие за пълното упражняване на права. В контекста на Световната организация за интелектуална собственост (WIPO) трябва да започне дискусия за промяна на Бернската конвенция по този пункт с оглед на нейното адаптиране към изискванията на цифровата епоха. Европейската комисия трябва да подкрепи тази дискусия.
- Националните правителства и Европейската комисия трябва да насърчават намирането на решения, що се отнася до цифровизирането на излезли от разпространение произведения и трансграничния достъп до тях.
- Носителите на права трябва да се ползват с предимство при упражняването на права върху излезлите от разпространение произведения.
- За културните институции законодателно трябва да се обезпечат решения за колективно упражняване на права, както и ограничена във времето възможност за цифровизиране и осигуряване на онлайн достъп до излезли от разпространение произведения, в случай че носителите на правата и търговците не го направят.
- Решенията за осиротелите произведения и за произведенията, излезли от разпространение, трябва да обхвалят всички области: аудиовизуалните медии, текстовете, изобразителните изкуства, звука.

3) Утвърждаване на Europeana като основна отправна точка за информация онлайн за европейската култура

- Europeana трябва да бъде допълнително развита, за да се превърне в основната отправна точка за информация онлайн за европейската културна продукция. Това изисква съсредоточаване на финансови средства и на политически капитал на европейско и на национално равнище за развиването на сайта Europeana и на подкрепящите го структури.
- Държавите-членки трябва да гарантират, че публичното финансиране за цифровизиране ще се предоставя, при условие че след това цифровизираните материали ще са свободно достъпни чрез Europeana. Те трябва също така да гарантират, че до 2016 г. всички техни шедеври, които са публично достояние, ще присъстват в Europeana.
- В рамките на следващите няколко години в портала на Europeana трябва да бъде интегрирана платформа с приложен софтуер, чрез която основните дейности, свързани с цифровизирането и съхраняването на европейското културно наследство, трябва да се свържат към сайта. При техническото разработване на сайта особено внимание

трябва да се обърне на аспектите на многоезичието. В бъдеще Europeana трябва също така да проучи възможностите, които предлагат „изчислителните облаци“ (cloud computing).

- В средносрочен план трябва да се обсъди възможността на Europeana да бъде отредена ключова роля в съхраняването на културното наследство на Европа, както и тя да бъде превърната в европейско хранилище за цифровизирана културна продукция – публично достояние, и в „тъмен архив“¹ за културна продукция, създадена в цифров формат.
- Културните институции, Европейската комисия и държавите-членки трябва активно и широко да популяризират Europeana.

4) Гарантиране на устойчивостта на цифровизираните ресурси

- Съхранението е основен аспект от усилията за цифровизиране. Цифровото съхранение е също така централен проблем по отношение на всяко съдържание, създадено в цифров формат. Подобаващо внимание трябва да се обърне на организационните, правните, техническите и финансовите измерения на дългосрочното съхранение на цифровизираните и създадените в цифров формат материали.
- Отговорността за съхранението на цифровизирана и на създадена в цифров формат културна продукция трябва да носят културните институции – каквато е в момента ситуацията с артефактите, които не са в цифров формат.
- За да се гарантира запазването на европейското цифрово културно наследство, в Europeana трябва да се съхраняват копия на цифровизирани или създадени в цифров формат материали. За защитените от авторско право произведения сайтът хранилище ще бъде тъмен архив¹, който ще има функцията на сигурно пристанище.
- За да се избегне дублиране на усилията от страна на предприятия, развиващи трансгранична дейност, и на културните институции, може да се предвиди система, посредством която материалите, които в момента трябва да се депозират в няколко държави, ще се депозират само веднъж. В тази система ще се предвижда процедура за препращане на копието до всяка институция, която има право на това съгласно националното законодателство за депозиране.
- Авторското право и сродните му права трябва да позволяват на институциите за културно наследство, отговарящи за неговото съхранение, да създават архивни копия и да конвертират файлове за целите на архивирането.
- Всеки цифров обект, архивиран в културните институции, трябва да съдържа постоянни идентификатори. На европейско равнище трябва да бъде разработена и поддържана надеждна функция за откриване на цифрови обекти въз основа на постоянни идентификатори, като е за предпочитане тя да е свързана с Europeana.

5) Осигуряване на устойчиво финансиране за цифровизиране и за Europeana

- Главната отговорност за финансиране на цифровизирането се носи от публичния сектор и държавите-членки ще трябва значително да увеличат своите инвестиции в цифровизирането. Настоящата финансова криза не може да не бъде взета под внимание, но същевременно не може и да става причина за бездействие.
- Участието на частни партньори трябва да бъде насърчавано. Частното финансиране за цифровизация е допълнение към необходимите публични инвестиции и на него не трябва да се гледа като на заместител на публичното финансиране.
- Цифровизирането по принцип трябва да се финансира на национално или регионално равнище, не на европейско равнище. Въпреки това държавите-членки трябва да бъдат силно насърчавани да използват възможностите за финансиране, които предлагат европейските структурни фондове, за дейности в областта на цифровизацията. Освен това някои целенасочени усилия за цифровизиране с очевиден трансграничен обхват (например трансгранични колекции) биха могли да се съфинансират на европейско равнище.

---

¹ Тъмният архив представлява архив, достъпът до който е ограничен.

- Предвид факта, че Europeana служи на общото благо, публичното финансиране трябва да покрие най-големия дял от оперативните разходи на Europeana, включително и след 2013 г. Финансирането на процеса на цифровизиране и на Europeana трябва да се разглежда като единен проект, при който държавите-членки най-общо отговарят за финансирането на цифровизирането на своето културно наследство и за създаването на национални агрегатори, а порталът Europeana трябва да се финансира най-вече от бюджета на Европейския съюз.
- Държавите-членки трябва да насърчават решения за превръщане на цифровизирането в източник на нови възможности за европейските предприятия, например посредством регионални бизнес кълстери в партньорство с културни институции, посредством партньорства за обмен на знание между културни институции и университети или посредством стратегически партньорства на европейско или международно равнище в сферата на новите технологии и приложения, свързани с културното наследство.

б) Допълване на публичното финансиране посредством публично-частни партньорства за цифровизация

- За да бъдат защитени интересите на публичните институции, установяващи партньорство с частен партньор, трябва да са изпълнени следните минимални условия:
  - Съдържанието на споразумението между публична културна институция и частен партньор трябва да се направи публично достояние.
  - Цифровизираните материали, които са обществено достояние, трябва да са безплатни за широката общественост и достъпни във всички държави-членки на ЕС.
  - Частният партньор трябва да предоставя на културните институции цифровизирани файлове със същото качество като използваните от самия него.
- Максималният срок за преференциално ползване на материали, цифровизирани в рамките на публично-частни партньорства, не трябва да надхвърля 7 години. Този срок се счита за достатъчен с оглед на това, от една страна, да се създадат стимули за частни инвестиции в масовото цифровизиране на културни ценности и, от друга страна, да се даде възможност на публичните институции за достатъчен контрол върху цифровизираните материали.
- Създателите на политики на европейско и национално равнище трябва да създадат благоприятни условия за европейските участници в процеса, и по-специално:
  - да насърчават цифровизацията в нови области, на които до момента не е било обърнато особено внимание, като например аудиовизуалните материали, вестниците, периодичните издания или музейните експонати,
  - в средносрочен план, при подобрене на финансовата ситуация в държавите-членки, да създадат стимули за частни инвестиции посредством данъчни механизми,
  - да насърчават изразходването на публични средства, което да отговаря на частните инвестиции в цифровизацията. На културните институции, които с цел цифровизацията на своите колекции са осъществили партньорство с частноправен субект, могат да се отпускат публични средства в размера на средствата, инвестирани от частноправния субект;
  - да насърчават Europeana и подкрепящите я институции да разширяват цифровите си колекции, като изграждат партньорства с европейски предприятия.

Може ли Европа да си позволи да бездейства и да изчаква, или да остави цифровизирането на общото ни културно наследство в ръцете на едно или няколко частни предприятия? Отговорът ни е решително „не“. Държавите-членки, европейските културни институции, Европейската комисия и други заинтересовани страни ще трябва да поемат отговорността си, за да гарантират, че гражданите и икономиката на Европа ще извлекат в пълна степен ползите от възможностите, които се откриват във връзка с осигуряването на онлайн достъп до културното наследство на Европа.

Целта ни е да гарантираме, че Европа ще изживее цифров Ренесанс, а не цифрово Средновековие.